

Utdanning - for mye av det gode?

Jo høyere utdanning, jo lettere er det å få jobb og jo lenger jobber en, viser studier. Men er det en tendens til overutdanning? Kompetansen som etterspørres forandres i takt med endringene i samfunnet. Det krever ikke bare en satsing på spisskompetanse, men fokus på hele utdanningsløpet; fra grunnutdanning til yrkesutdanning og livslang læring.

Tekst: Berit Kvam

I det finske finansministeriet spør man seg nå om Finland har satset for mye på at for mange skal ha høy utdanning, og om det i så fall har skjedd på bekostning av satsingen på yrkesutdanning.

- Alle samfunn trenger både høyt utdannet og yrkeskyndig arbeidskraft, sier Hannele Kerola, rådgiver i Finansministeriet.

Globaliseringen er en av de viktige drivkreftene i samfunnsutviklingen. Spørsmålet om hva vi i Norden kan gjøre sammen for å møte Globaliseringen, var statsministrenes utfordring til seg selv og det nordiske samarbeidet, i juni 2007. Ett satsingsområde er forskning og innovasjon. Det handler om å utvikle nordisk spissforskning, og øke samarbeidet med næringslivet. En forutsetning for all spisskompetanse er en solid grunnutdanning. På en nordisk konferanse om "utdanning, arbeidsliv og velbefinnende" under det finske formannskapet, sto satsing på yrkesutdanning og voksenutdanning i sentrum. Oppfatningen er at det er viktig å satse på hele bredden i utdannings-samfunnet for å møte globaliseringen, og at det gjelder å styrke alle forbindelsene i det gyldne triangel; utdanning, forskning og arbeidsliv, i kunnskapssamfunnet.

Tendens til overutdanning?

I de fleste EU-land ansees lavere universitets- og høyskoleutdanning som tilstrekkelig både for studentene og arbeidsmarkedet. Det er behov for å vurdere hvorfor arbeidsmarkedet i Finland har behov

for lengre utdannelse enn andre land. Selv om utdanning på høyt nivå, ifølge mange undersøkelser, spiller en sentral rolle for den økonomiske veksten, blir veksten utnyttet hvis en mangler tilstrekkelig yrkesmessig og praktisk kompetanse, ifølge Hannele Kerola.

Ett av de viktigste utdanningsmålene for de blågrønne som overtok regjeringmakten i Finland i vår, er å styrke yrkesutdanningen. Omleggingen har til hensikt å støtte de regionale arbeidskraftsbehovene.

- Tenkningen om fremtidens utdanning er veldig markedsorientert. Det burde analyseres og diskuteres mer, sier Jan Hylén, Metamatrix. Han har på oppdrag fra Nordisk Ministerråd laget utredningen "Fremtidens utdanning i Norden" som gir en analyse av den kunnskapen som foreligger.

- Hvor blir det av folkeopplysningstanken, og hva skjer med den nordiske utdanningsmodellen som er basert på like utdanningsmuligheter, offentlig finansierte og inkluderende skoler? er spørsmål Hylén savner i materialet som foreligger. Man vet for lite om hvilken utdanning som trengs, og det er gjort for få studier, sier han.

Hylén peker likevel på noen megatrender som at globaliseringen, befolkningsutviklingen og den teknologiske utviklingen er de viktigste driverne i samfunnsutviklingen.

30-60-90, går ikke

Det er en uheldig kombinasjon. Samfunnsøkonomisk går det ikke at

unge mennesker er tretti før de er ferdig med studiene, at folk slutter å jobbe når de er seksti og lever til de er nitti. Da blir forsørgerbyrden for dem som er i arbeid høy. Det kan bli en for stor utfordring for velferdsstaten. Særlig når det også snart er flere som går i pensjon enn unge mennesker som kommer inn på arbeidsmarkedet.

Den raske samfunnsutviklingen gjør at en heller ikke kan regne med at den utdanningen en får som ung, skal vare resten av livet. En må være forberedt på å videreutdanne seg resten av livet og risikere å skifte både yrke og karriere, sier Hannele Kerola.

Det er mange antakelser om hvordan fremtiden kommer til å utvikle seg. Jan Hylén foreslår at Norden går sammen om å finansiere flere nordiske fremtidsstudier basert på scenariometodikk. Siden utfordringene og målene er relativt like, kan slike bli viktige redskaper i planleggingen av fremtidens utdanningssamfunn.

Hva kan Norden gjøre?

Nordplus er ett svar på statsministrenes ambisjon om et nordisk samarbeid i møte med globaliseringen. Programmet berører hele utdanningsfeltet og inkluderer også de baltiske land. Budsjetten for 2008 er på nærmere 64 millioner danske kroner og skal brukes både til individuell utvikling og nettverksbygging.

På sporet av NAV

- en ny integrert arbeids- og velferdsetat i Norge

NAV-reformen rir på en bølge av positivitet, selv om utfordringene står i kø og samarbeidet mellom stat og kommune ikke har funnet formen. Men brukerne får som lovet, én dør inn til det lokale arbeids- og velferdskontoret.

Tekst: Berit Kvam

14. desember åpner arbeids- og integreringsminister Bjarne Håkon Hanssen NAV-kontor nummer 100. Det skjer i hjemkommunen Namsos, forteller han på et presseseminar. Det er ett år siden starten på etableringen av arbeids- og velferds-etaten. Hver dag åpnes et nytt NAV-kontor. Når hele reformen er gjennomført innen 2010 vil det totalt være 431 NAV-kontorer - ett i hver kommune.

- En så stor reform har aldri før vært gjennomført, hevder ministeren.

NAV bygger på et partnerskap mellom stat og kommune ved at de to statlige etatene for trygd og arbeid slås sammen og samlokaliseres med det kommunale sosialkontoret. Halvparten av Norges befolkning blir brukere av den nye etaten som vil stå for en tredjedel av utgiftene på statsbudsjettet. En målsetting er at det skal bli bedre for brukerne.

- Det som er viktig er at det fra brukernes side oppleves som en helhetlig reform, sier Bjarne Håkon Hanssen.

Det handler ikke bare om en omorganisering ved at statsansatte og kommunalt ansatte skal jobbe side om side bak en felles dør. Innholdet blir også nytt.

Fra 1. november innføres et nytt kvalifiseringsprogram som er ment å hjelpe sosialhjelpsmottakere i arbeid.

- Det vil gi større fleksibilitet og større mulighet til å skreddersy hjelpen til den enkelte brukeren, sier Bjarne Håkon Hanssen.

Fra neste år skal det dessuten innføres en ny fleksibel midlertidig inntektsløsning i stedet for de tre ulike stønadformene: attføring, rehabilitering og tidsbegrenset uførestønad. Nye ordninger skal implementeres suksessivt med etableringen av nye NAV-kontor samtidig som en skal få det nye kontoret til å fungere.

Det er mye som skal skje, samtidig. Nye kolleger fra ulike kulturer skal fungere sammen. Nye stønadsordninger skal implementeres og nye oppgaver skal læres. Det er kompliserte prosesser for å få alt til å virke sammen. Ikke minst samarbeidet mellom stat og kommune byr på uløste utfordringer. Kristian Aas som leder ett av de nye NAV-kontorene, er i seg selv en illustrasjon på det. Hvilken lederskapsmodell man velger avgjøres lokalt. Kristian Aas kommer fra den kommunale sosialtjenesten. I staben har han både kommunalt ansatte og statsansatte fra den tidligere arbeidsmarkedsetaten og trygde-etaten, men som kommuneansatt, har han ikke styringsrett over eller myndighet til å ansette statsansatte. Kommuneansatte og statsansatte er dessuten ansatt på helt ulike vilkår, både lønn og arbeidstid er forskjellig.

- NAV er etterlengtet, og stort sett går det bra med gjennomføringen, sier Olav Ullern, administrerende direktør i Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon, KS. Men han legger ikke skjul på at dette er en av de utfordringene som må løses for at reformen skal lykkes.

- Det er viktig at ledelsen kan lede. Ledere av NAV-kontorene må ha fullmakter til å drive personalstyring, inklusive ansettelse. Hvis lov- og avtaleverket står til hinder, må noe gjøres med det.

Statsråden er enig: - Ansatte må ha samme betingelser, sier han, og viser til at det er en forhandlingssak og ikke noe staten kan diktere. - Vi må ha respekt for inngåtte avtaler.

Samarbeidet mellom to ulike politiske nivåer er utfordrende, innrømmer Bjarne Håkon Hanssen. Men alternativet å legge sosialtjenesten under statlig styring, slik at hele NAV ble statlig, gikk verken han eller Stortinget inn for da den debatten var aktuell.

- Jeg er helt overbevist om at det var rett. Kommunene som er den fremste velferdsprodusenten, må ha en hånd med i laget. Derfor er det nødvendig å få til et likeverdig partnerskap. Uten det vil ikke reformen kunne fungere, sier Arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssen.

Dir. Olav Ullern (stående) legger fram kommunenes syn på gjennomføringen av NAV-reformen. I midten statsråd Bjarne Håkon Hanssen, til venstre NAV-direktør Tor Saglie. (Foto: Vidar Ruud)